

13. Veřejné statky a společné zdroje

Seminář odpovídá kap. 11 v Mankiw. Cílem je 1) porozumět, proč trh selhává v případě veřejných statků a společných zdrojů a 2) zjistit, jak lze tato selhání trhu řešit.

Základní pojmy a koncepty

1. Definujte pojem *vylučitelnost ze spotřeby*.
2. Definujte pojem *rivalitnost ve spotřebě*.
3. Definujte pojmy *soukromý statek*, *veřejný statek* a *společný zdroj* a uveďte příklady.
4. Definujte pojem *černý pasažér* a uveďte příklady.
5. Vysvětlete pojem *tragédie obecní pastviny*.

Veřejné statky

6. Učebnice říká, že veřejné statky a společné zdroje zahrnují externalitu.
 - (a) Jsou externality spojené s veřejnými statky pozitivní, nebo negativní? Pro odpověď použijte příklady. Je množství, které by poskytl trh větší nebo menší než efektivní?
 - (b) Jsou externality spojené se společnými zdroji pozitivní, nebo negativní? Pro odpověď použijte příklady. Je množství, které by poskytl trh větší nebo menší než efektivní?
7. Uvažujte o statcích a službách poskytovaných (místní) vládou:
 - (a) Do jaké kategorie spadají: 1) služby policie, 2) shraňování sněhu ze silnice, 3) vzdělání, 4) venkovské cesty a 5) městské ulice.
 - (b) Proč myslíte, že vláda poskytuje statky a služby, které nejsou veřejné?
8. Karlík miluje sledování *Studia kamarád* ve veřejnoprávní televizi. Pokud by televize chtěla vybrat peníze za sledovanost, Karlík je nepošle.
 - (a) Jaký název mají ekonomové pro lidi Karlíkova typu?
 - (b) Jak může vláda vyřešit problém s lidmi, jako je Karlík?
 - (c) Jak může takový problém vyřešit soukromý trh?
9. V tržní ekonomice jsou informace o kvalitě statků nebo služeb samy hodnotným statkem. Jak soukromý trh poskytuje tyto informace? Může vláda hrát roli na trhu těchto informací?
10. Řekněme, že poptávka po sledování jednoho dílu

seriálu je dána vztahem $P = 20 - Q$, kde P je poplatek, který lidé platí za sledování seriálu a Q je počet domácností, které si tento program zvolí v tisících. O kolik vzroste přebytek při uvedení jednoho dílu seriálu ve veřejné televizi ve srovnání s přenosem na placené televizní stanici, kde poplatek je 10 Kč za jeden díl seriálu? Je tento přebytek dobrým důvodem proto, aby televize byla financovaná vládou z daní?

11. Karel a Laďa vlastní dvě sousední chaty u Modrého jezera, ze kterého berou vodu. Každý z nich musí do svého vtokového ventilu každý týden přidat chlor, aby se ventil neucpal měkkýši z jezera. Výrobce vyvinul nové filtrační zařízení, do kterého se chlor lít nemusí a které má dostatečnou kapacitu pro oba chataře. Zařízení stojí 20 000 Kč. Karel by byl ochoten za ně zaplatit 16 000 Kč, Laďa 8 000 Kč.

- (a) Bude si Karel nebo Laďa ochoten koupit zařízení sám?
- (b) Je pro ně efektivní koupit si zařízení společně?
- (c) Co by jim mohlo zabránit ve společné koupi?
- (d) Jakou vlastnost má náš příklad společnou s veřejným statkem?

12. Město Malíkov zvažuje vybudování muzea. Úrok z peněz, které si bude Malíkov muset na stavbu muzea vypůjčit, činí 1 000 dolarů za rok. Tabulka uvádí ochotu jednotlivých občanů platit za muzeum.

občan	Anežka	Bohdana	Cílka	David	Erik
ochota platit	340	290	240	190	140

- (a) Když uvážíte, že každý občan bude volit své vlastní zájmy, domníváte se, že referendum o stavbě muzea a zvýšení daní každého občana o 200 dolarů dopadne kladně?
- (b) Jeden občan navrhuje, aby město zadalo stavbu muzea soukromé firmě, která by pak od občanů jednou ročně vybrala paušální poplatek, za který by mohli muzeum navštěvovat kdykoli by chtěli. Vstup do muzea by však měli jen ti občané, kteří zaplatili. Našla by se soukromá společnost, která by za takových podmínek muzeum postavila?
- (c) Jiný občan navrhuje povolit soukromé společnosti, aby mohla od různých občanů požadovat různou výši vstupného, a vydražit právo postavit muzeum společností, která nabídne nejvíce. Do muzea by měli opět

vstup jen ti občané, kteří by zaplatili poplatek. Kolik by soukromá společnost maximálně nabídla, aby mohla postavit v Malíkově muzeum?

(d) Jak by měla vypadat hypotetická dokonalá daň na financování muzea, při které by každý občan dosáhl kladného přebytku? Proč pravděpodobně není možné takovou daň sestavit? Jak by se výsledek lišil od bodu (c)?

Společné zdroje

13. Vesnice má 5 obyvatel. Každý z nich si ušetřil 100 tolarů, za které si může koupit buď obligaci s výnosem 13 %, nebo ročního býčka, kterého pošle pást na obecní pastvinu a po roce ho prodá. Cena za býčka starého dva roky závisí na jeho váhovém přírůstku, a ten na celkovém počtu býčků na obecní pastvině, viz tabulka.

počet býčků na pastvině	1	2	3	4	5
cena dvouletého býčka	126	119	116	113	111

(a) Kolik býčků se bude pást na obecní pastvině a jaký bude zisk celé vesnice, pokud se každý vesničan rozhoduje o své investici nezávisle?

(b) Kolik býčků by v takové situaci poslal na svou pastvinu jediný majitel této pastviny, který uvažuje o investici 500 tolarů?

(c) Jaký počet býčků poslaných na obecní pastviny je pro společnost optimální?

(d) Jak mohou vesničané dosáhnout toho, že se na obecní pastvině bude pást „společensky optimální“ počet býčků?

(e) Za kolik by se mělo prodat právo na užívání obecní pastviny (tj. kolik je současná hodnota tohoto práva)? Případně, kolik by měl ročně platit ostatním vesničanům jako kompenzaci za získání vylučného práva na užití pastviny?

14. Pepa a jeho devět kamarádů jdou spolu do restaurace na večeři. Aby si zjednodušili placení, dohodli se, že každý zaplatí 1/10 společné útraty. Po hlavním jídle se rozhodují o dalším pití. Pepa si může koupit půllitr piva, který zde stojí 20 Kč, nebo panák kvalitní whisky, který zde stojí 200 Kč. Jeho ochota platit je 10 Kč za pivo a 30 Kč za panák whisky.

(a) Pokud by Pepa večeřel v restauraci sám, které pití by si objednal?

(b) Co si objedná, pokud večeří s devíti dalšími lidmi a účet si dělí rovným dílem?

(c) Jaký je výsledek, pokud jsou Pepovi přátelé stejní jako on, tj. mají stejné ochoty platit?

(d) Co má tento problém společného s tragédií obecní

pastviny a s externalitami? Jak je možné ho vyřešit?

15. Článek v časopise *Economist* z roku 1994 říká, že „V minulých desetiletích většina nejbohatších světových lovišť ryb byla přivedena do bodu blízkého úplnému vyčerpání.“ Článek pokračuje analýzou problému a diskutuje různá soukromá a vládní řešení:

(a) „Neobviňujte z nadměrného lovu rybáře. Ti se chovají racionální, jako vždycky dříve.“ V jakém smyslu je „nadměrný lov“ pro rybáře racionální?

(b) „Komunita, kterou drží pohromadě závazky a vzájemný sebe-zájem, může sama řídit společný zdroj.“ Vysvětlete, proč takový management zdrojů může v principu fungovat a jakým problémům čelí v reálném světě.

(c) „Do roku 1976 byla většina světových zásob ryb k dispozici komukoli, což dělalo z udržování zásoby ryb téměř nemožný úkol. Pak mezinárodní dohoda rozšířila určité aspekty [národní] jurisdikce z 12 na 200 mil od břehu.“ Diskutujte s použitím konceptu vlastnických práv to, jak tato dohoda snižuje rozsah problému.

(d) Článek poznamenává, že mnohé vlády přišly mnoha trpícím rybářům na pomoc způsobem, který povzbudil zvýšení rybolovu. Jak taková politika povzbuzuje nebezpečný kruh nadměrného lovu?

(e) „Pouze v případě, kdy rybáři věří, že je jim svěřeno dlouhodobé a exkluzivní právo lovit ryby, ho budou řídit stejným na budoucnost orientovaným (farsighted) způsobem, jakým farmáři řídí svou půdu.“ Podepřete tento výrok argumenty.

(f) Jaké jiné politiky na snížení nadměrného lovu ryb mohou být použity?